

Forord

ELLA¹ er Høgskolen i Østfolds vitenskapelige tidsskrift for disiplinorientert og didaktisk forskning innafor språkfagene, og ble lansert 17. og 18. oktober 2022 på Fredriksten festning i Halden, uten at det på det tidspunktet forelå noen utgivelse. Det hindret ikke lanseringsseminaret i å bli en fruktbar møteplass i ELLAs ånd for forskere som jobber med språk i bred forstand: Både litteratur- og språkvitenskap med utgangspunkt i så forskjellige språk som japansk, norsk og tysk, og så forskjellige sjangre som tegneserier, dikt og læreplaner var representert. Når vi nå endelig kan presentere det første nummeret av ELLA, gir det oss en spesiell glede at det handler om grammatikk.

I den siste tiden har det både nasjonalt og internasjonalt blitt satt søkelys på grammatikkens dårlige kår i skolen, og det finnes nå mange gode empiriske og teoretiske studier som tyder på at grammatikken er på vei inn i en ny tid.² Dette spesialnummeret av ELLA med tittelen *Gleden ved grammatikk* springer ut av et ønske om å bidra til denne diskusjonen. Vi ønsker særlig å bidra til at debatten om grammatikkundervisninga ikke stevner fram som en rent norskfaglig debatt på den ene siden, og en fremmedspråkdebatt på den andre, men snarere som et fellesspråklig løft der vi i større grad evner å se likhetene mellom de ulike språkfagene og mulighetene som finnes for samarbeid (se Haukås, 2014). Vi har tro på at tidsånden er i endring, og at denne utgivelsen i lag med andre initiativer i Norge den siste tiden markerer en ny begynnelse for grammatikken i den norske skolen.

Grammatikk er skjelettet i språket vårt. Uten grammatikk, ikke noe språk, ikke noe litteratur, ikke noen vitenskapelig samtale. I lys av dette er det oppsiktsvekkende hvor lite fokus det er på grammatikk i dagens skole, og studenter rapporterer at det å begynne med språkstudier i høyere

---

¹ *Education, Literature, Language – Utdanning, litteratur, språk*

² Et utvalg av arbeider som på ulikt vis bidrar i debatten både nasjonalt og internasjonalt er for eksempel Askland, 2018; Bosque & Gallego, 2016; Brucart, 2009; Brøseth og Nygård, 2021; Brøseth, Busterud & Nygård, 2020; Denham, 2020; Fontich & Camps, 2014; Hansejordan, 2009; Harris, 2018; Hertzberg, 2004, 2008, 2014; Hognestad, 2013; Nygård & Brøseth, 2021; van Rij et al., 2020; Aa, 2021.

utdanning er som å gjøre “et lengdehopp uten tilløp” (Toresen, 2020). Dette samsvarer godt med våre egne erfaringer som lærere i høyere utdanning – vi synes vi må bruke uforholdsmessig mye tid på grunnleggende kunnskap om ordklasser og setningsoppbygging, som vi hadde håpet studentene hadde med seg fra før. Et av hovedproblemene bunner i at språkvitenskapen har beveget seg vekk fra det språksynet som ligger til grunn for den tradisjonelle grammatikkundervisninga, og at det slik har oppstått et gap mellom grammatikken i skolen og i forskninga.

Men hva er en *tradisjonell* tilnærming til grammatikk, og hvordan bør en moderne grammatikkundervisning være? «Tradisjonell grammatikk (...) er fragmentarisk, dogmatisk og preskriptiv – veldig forskjellig fra moderne språkvitenskap, og mye vanskeligere å forsvare i en utdanningssammenheng» fastslår Hudson (2004: 106, vår oversettelse). Historisk har læren om grammatikk vært tett knytta til skriveopplæringa (som i Latinskolen), mens det muntlige har kommet i bakgrunnen og kanskje hatt lavere status. Med utviklinga av lingvistikken i de siste hundre årene har begrepet *grammatikk* stadig mer blitt brukt om det kognitive systemet som ligger til grunn for hvilke ytringer som er mulige og umulige i et språk, og altså mye tettere knytta til muntlighet. Dette har ført til at begrepet grammatikk er blitt flertydig; ‘grammatikk’ kan bety det systemet i hjernen som styrer hvilke ytringer vi anser som mulige i et språk, men det kan også bety selve *beskrivelsen* av dette systemet (slik som i grammatikkbøker). Og ettersom slike beskrivelser også ofte inneholder beskrivelser av normer for skriftspråket, er det lett å blande sammen de ‘reglene’ som ligger i selve språket vårt – for eksempel at vi i de fleste dialekter av norsk sier *I går gikk jeg en tur* og ikke *I går har jeg gått en tur* – med de reglene som vi bestemmer at skal gjelde for skrift – for eksempel at vi skal skrive setninger med både subjekt og verbal som i *Jeg kommer snart!* til tross for at det er like vanlig å si *Kommer snart!* Denne definisjonen av ‘setning’, altså at en setning har både subjekt og verbal, gjelder i norsk skriftspråk, men ikke nødvendigvis i talespråket vårt (eller i andre språk og skriftspråk). Og det er mulig å tenke seg at noen i morgen bestemmer at ‘setning’ skal defineres annerledes. Derimot vil en endring i den indre grammatikken vår slik at *I går har jeg gått en tur* blir gjengs å si, være mye langsommere og ikke underlagt samme type bevisst inngripen.

Språkvitere er i hovedsak opptatt av *grammatikk* som det indre systemet som styrer talespråket, selv om det hverken er mulig eller ønskelig å se bort fra skriftspråket vårt fullstendig, ettersom det er en teknologi som står i en nær relasjon til talespråket vårt og påvirker det. I skolen i dag, mye takket være forskning som for eksempel Myhill, Jones og Watson (2013), er bevisstheten om denne relasjonen blitt styrket, fordi forskning viser at man blir bedre til å skrive hvis man kan grammatikk. Men kunnskap om grammatikk er mye mer enn et verktøy til å bedre skriveferdighetene; kunnskap om hvordan grammatikk muliggjør og begrenser språklige uttrykk er også kunnskap om hva mennesket er og hvordan vi kontinuerlig lager en modell av verden gjennom språk (se for eksempel Eide, 2022). Språket legger betingelser for oss på et subtilt nivå, og måten det gjøres på varierer fra språksamfunn til språksamfunn. I noen språk, for eksempel i det bolivianske språket aymara, må man markere det man sier med et grammatisk element som forklarer for tilhøreren hvordan man kom over den informasjonen som formidles. Har man kanskje sett det med egne øyne? Eller har man hørt det av noen? Hvor sikker er man på det man videreformidler? Det trenger vi ikke gjøre med grammatikken på norsk, men vi kan uttrykke det samme *hvis vi vil* på andre måter. Til gjengjeld må vi uttrykke bestemthet i norsk – *en hvit hest, den hvite hesten* – mens i latin for eksempel kunne *equus albus* bety det ene eller det andre avhengig av kontekst.

Verb blir mer spennende når vi tenker over at de kategoriserer omverdenen vår i aktiviteter, hendelser og tilstander som vi ved hjelp av tempusendelser plasserer i fortiden, nåtiden eller framtiden og ved hjelp av andre elementer markerer om er avsluttede eller pågående. Noen språk har bevegelsesverb som bærer *måten* bevegelsen skjer på i seg, men som markerer *retningen* med partikler (her i parentes) – som norsk *løpe (ut)*, *gå (inn)* – mens andre språk bærer *retningen* bevegelsen har i seg, men markerer *måten* gjennom adverb (her i parentes): *salir (corriendo)*, direkte oversatt ‘bevege seg ut løpende’, *entrar (caminando)*, direkte oversatt ‘bevege seg inn gående’. Ved hjelp av verbendelser kan vi også henlegge aktivitetene eller hendelsene til en tenkt verden, og slik utforske muligheter og alternative scenarier. Slik fanger grammatikken inn og tolker virkeligheten. Med dette spesialnummeret vil vi videreformidle gleden ved å oppdage og undres over hvordan grammatikken skaper rammer for vår forståelse av verden rundt oss.

Utgivelsen har tre tematiske områder, der bidraget i den første delen gir en oversikt over dagens grammatikkdebatt i norskfaget og tar opp en rekke problemstillinger rundt den grunnleggende grammatikkundervisninga i skolen. Andre del består av tre bidrag som på ulike måter viser innfallsvinkler til grammatikk i fremmedspråkundervisninga, dels gjennom kontrastive perspektiver og forkunnskaper i andre språk, dels gjennom å løfte undervisninga opp på et overordna nivå som synliggjør systemet i grammatikken. Tredje del tar gjennom tre bidrag opp perspektivene til lærere og lærerstudenter, som er viktige for å kartlegge oppfatninger og praksis med tanke på å bygge videre på lærernes grammatikkforståelse og grammatikkformidling og bruke disse som en ressurs i klasserommet.

Del 1:

Søfteland og Hagemann diskuterer et rammeverk for grammatikkundervisning som bygger på grammatikkforskningsfeltet, der talespråket og den indre språkfølelsen er utgangspunktet for undervisninga på barnetrinnet. Forfatterne argumenterer for å skille undervisning i grammatikk fra undervisning i skriveferdigheter, slik at de normative og de deskriptive sidene ved språk og grammatikk blir lettere å holde fra hverandre. På denne måten kan en også bygge på barnets naturlige interesse for språk for å skape grammatikkglede i klasserommet.

Del 2:

Solfjeld og Pitz viser gjennom en studie av nettbaserte sakprosaetekster hvordan norsk, engelsk og tysk bruker forskjellige grammatiske strategier for å markere gjengivelse av andres tale i tekst, og argumenterer for nytten av å kunne gjenkjenne slike strukturer både for oversettere og for tekstlesere generelt. Å være bevisst grammatiske kategorier som ikke finnes i våre egne språk, gir oss mulighet til å forstå hvilke rammer som styrer grammatikken i andre språk.

Listhaug ser i sin artikkel på grammatikkens rolle i tilegnelse av tredjespråk og i hvilken grad eleven overfører grammatisk kunnskap fra første- og andrespråk. Kunnskap om grammatikkens rolle og flerspråklighet som en ressurs i fremmedspråkundervisninga er også viktig med tanke på at flerspråklighet er en realitet i norske klasserom. Den nye læreplanen for fremmedspråk

legger også vekt på at elevene skal reflektere over læringsstrategier i språklæringen, og Listhaug viser hvordan fenomenene hun studerer, kan bidra til å utvikle en slik refleksjon over egen språklæring.

Nygård har undersøkt en undervisningsmetode for ordinnlæring i spansk med et forskningsperspektiv, der hun viser at det å diskutere semantiske aspekter ved ordkombinasjoner kan fungere godt som et alternativ til pugging i innlæring av spanske ordsammensetninger. Dette funnet samsvarer med andre studier som viser at det å løfte undervisning opp på et konsept-nivå kan gi gode resultater (for eksempel van Rijt et al., 2022). Nygård påpeker også at mer forskning trengs både på hvordan ordinnlæring foregår i L2 og L3-klasserom i dag, og om lærebøkene som brukes er oppdatert på nyere forskning om ordinnlæring.

Del 3:

Eiesland og Laake har gjennomført en undersøkelse av hvordan norsklærere fra barnetrinnet til videregående skole selv beskriver sin grammatikkundervisning gjennom refleksjonsnotater og diskusjoner som ble gitt som oppgaver under et videreutdanningskurs i norsk. Studien viser at norsklærere i skolen i stor grad fokuserer på ordklasser i grammatikkundervisninga, og at det er lite progresjon fra barneskole til ungdomsskole og videregående. Forfatterne trekker den konklusjonen at det må jobbes både med kunnskapsinnholdet i lærerutdanningene og med lærernes sjøltillit når det gjelder grammatikk-kunnskapen. De fastslår at disse tiltakene krever at det settes av mer tid til grammatikkundervisning og undervisning i grammatikkdiraktikk i lærerutdanningene.

Birkeland, Flaten og Sørhaug har intervjuet seks lærere om deres syn på egen grammatikkundervisning i lys av kjerneelementet «Språket som system og mulighet». De har også spurt om holdninger til grammatikk og grammatikkundervisning i skolen. Studien viser at mange lærere bruker utforskning aktivt i sin tilnærming til grammatikk, og gjerne sammenlikner med andre språk. Studien finner likevel at mange av lærerne først og fremst forbinder grammatikk med skriveferdigheter, samt at noen trolig viderefører oppfatninger om at

grammatikk er kjedelig, gjennom egne holdninger. Forfatterne oppsummerer at språket som *mulighet* åpner opp for eksperimentering og kobling av grammatikk til andre temaer enn de rent språklige og øyner her muligheter til å trekke inn grammatikk også i andre fag i skolen.

Kifle og Behre undersøker engelsklærerstudenters forestillinger, kunnskaper og oppfatninger om grammatikk, gjennom spørreundersøkelser, intervjuer og tester. De viser hvordan lærerstudenter kommer inn i masterutdanningen med et negativt forhold til grammatikk fra egen skolegang, men at det endrer seg gjennom studietiden. Studien indikerer at god, forskningsbasert undervisning i grammatikk har effekt. Samtidig tyder den på at grammatikkundervisninga i lærerutdanningen ikke er omfattende nok, og at den kommer for sent til at studentene greier å endre skolen i det de går ut i læreryrket. Testen forfatterne utførte avdekker dessuten at studentene mangler begreper for å beskrive grammatikken presist.

Samlet belyser bidragene i dette temanummeret ikke bare hva som er galt i dagens grammatikkopplæring, men løfter blikket og ser framover og staker ut veien for en ny epoke for grammatikken. De argumenterer for at kunnskap om grammatikk er fundamentalt for å utnytte potensialet i flerspråklighet og for å stimulere barns og voksnes naturlige glede og interesse for språk. Og de antyder at mennesker på alle nivåer, fra elever og studenter til lærere og lærerstudenter ønsker mer kunnskap og ser nytten av kunnskapen i sin undervisning og læring. Det er det vår oppgave som lærere i høyere utdanning å tilrettelegge for. Flere av studiene peker likevel på ytre rammevilkår som må bedres for å få til endring, slik som mer tid til grammatikkundervisning og grammatikkdiraktikk i lærerutdanningene og søkelys på grammatikk i flere fag på skolen enn bare språkfagene. Dette er en oppgave utenfor vår umiddelbare innflytelse som lærere, og vi oppfordrer politikere, byråkrater, skolefolk og andre til å engasjere seg under parolen: mer grammatikkglede til folket!

Redaktørene er medlemmer i forskergruppa Lingvib Lingvistikken i bruk ved HiØ.

Forfatteromtaler

Kristin Hagemann er førsteamanuensis i spansk på Høgskolen i Østfold, og forskar innanfor grammatikk, pragmatikk og språkdidaktikk.

Anje Müller Gjesdal er førsteamanuensis i fransk språk ved Høgskolen i Østfold, hvor hun underviser i grammatikk og oversettelse.

Kåre Solfeldt: professor i tysk språk ved Høgskolen i Østfold. Undervisning i tysk språk og forskning innenfor kontrastiv grammatikk tysk-norsk og oversettelsesvitenskap.

Litteraturliste

- Askland, S. (2018). "Too much grammar will kill you!" Teaching Spanish as a foreign language in Norway: What teachers say about grammar teaching. *Nordic Journal of Modern Language Methodology*, 6, 57-84.
<https://doi.org/10.46364/njmlm.v6i2.435>
- Bosque, I., & Gallego, Á. J. (2016). La aplicación de la gramática en el aula. Recursos didácticos clásicos y modernos para la enseñanza de la gramática. *RLA: Revista de Lingüística Teórica y Aplicada*, 54, 63-83.
<https://doi.org/10.4067/S0718-48832016000200004>
- Brucart, J. M. (2009). La gramática en ELE y la teoría lingüística: coincidencias y discrepancias *MarcoELE*, 9, 27-46.
- Brøseth, H., & Nygård, M. (2021). Norwegian teacher students' conceptions of grammar. *Pedagogical linguistics*, 2(2), 129-152.
<https://doi.org/10.1075/pl.21005.nyg>

- Brøseth, H., Busterud, G., & Nygård, M. (2020). "Oppslagsdelen bak i boka gir oversikt over grammatikk". *Analyse av grammatisk metaspråk i ei lærebok for ungdomstrinnet*. NLT - Norsk lingvistisk tidsskrift, 38 (2), 187-225.
- Denham, K. (2020). Positioning students as linguistic and social experts - Teaching grammar and linguistics in the United States. *L1-Educational Studies in Language and Literature*, 20, 1-16.
<https://doi.org/10.17239/L1ESLL-2020.20.03.02>
- Eide, K. M. (2022). *Språket som superkraft* Bergen: Fagbokforlaget.
- Fontich, X., & Camps, A. (2014). Towards a rationale for research into grammar teaching in schools. *Research Papers in Education*, 29(5), 598-625.
<https://doi.org/10.1080/02671522.2013.813579>
- Hansejordet, I. (2009). *Grammatikken i spanskfaget*. Retrieved from <https://hiof.brage.unit.no/hiof-xmlui/handle/11250/147934>
- Harris, A. (2018). What, Why and How - The Policy. Purpose and Practice of Grammatical Terminology. *English in Education*, 52(3), 169-185.
<https://doi.org/10.1080/04250494.2018.1507503>
- Haukås, Å. (2014). Metakognisjon om språk og språklæring i et flerspråklighetsperspektiv. *Acta Didactica Norge*, 8(2), 1-16.
<https://doi.org/10.5617/adno.1130>
- Hertzberg, F. (Ed.) (2004). *Hva har skjedd med problembarnet? Grammatikken og norskfaget nok en gang*. Volda: Høgskulen i Volda, avd. for humanistiske fag.

- Hertzberg, F. (2008). Grammatikk. In I. Tonne & M. E. Nergård (Eds.), *Språkdidaktikk for norsklærere* (pp. 17-26). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hertzberg, F. (2014). Grammatikken - klart for en omkamp? *Bedre skole*.
- Hognestad, J. K. (2013). Språkdelen av norskfaget - i læreplan og klasserom. *Norsklæreren* 2, 24-29.
- Hudson, R. (2004). Why education needs linguistics (and vice versa). *Journal of Linguistics*, 40, 105-130.
<https://doi.org/10.1017/S0022226703002342>
- Toresen, J. (2020). Overgangen til fremmedspråkstudiet – et lengdehopp uten tilløp. *Communicare*, 2020/2021.
- Myhill, D., Jones, S., & Watson, A. (2013). Grammar matters: How teachers' grammatical knowledge impacts on the teaching of writing. *Tecahing and Teacher Education*(36), 77-91.
<https://doi.org/10.1016/j.tate.2013.07.005>
- Nygård, M., & Brøseth, H. (2021). Norwegian teacher students' conceptions of grammar. *Pedagogical linguistics*, 2(2), 129-152.
<https://doi.org/10.1075/pl.21005.nyg>
- van Rijt, J., Wijnands, A., & Coppen, P.-A. J. M. (2020). How secondary school students may benefit from linguistic metaconcepts to reason about L1 grammatical problems. *Language and Education*, 34(3), 231-248.
<https://doi.org/10.1080/09500782.2019.1690503>

Van Rijt, J., Myhill, D., De Maeyer, S., & Coppen, P.-A. (2022). Linguistic metaconcepts can improve grammatical understanding in L1 education evidence from a Dutch quasi experimental study. PLOS ONE, 17(2). Retrieved from <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0263123>

Aa, L. I. (2021). Grammatikdidaktikk på grammatikkfeltets grunn. Norsk læreren (4), 65-81.

